

ЧАСТИНОМОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НОВІТНІХ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Розглядається питання частиномовної належності новітніх англомовних запозичень у сучасній французькій мові. Наводяться кількісні характеристики за частинами мови лексем англійського походження, виявлених у текстах сучасного французького медіа-дискурсу. Робиться спроба пояснити причини кількісної переваги запозичень іменників над запозиченнями інших частин мови.

Ключові слова: англомовні запозичення, частиномовна належність, сучасна французька мова, морфологічні характеристики.

Питання частиномовного розподілу запозичених слів неодмінно постає при дослідженні лексики іншомовного походження. Його актуальність зумовлена тим, що для глибшого розуміння особливостей функціонування запозичень у певній мові, важливо знати, лексичні одиниці якої частини мови запозичуються найчастіше та які риси характерні для іншомовних слів кожної з граматичних категорій. **Мета** розвідки полягає у встановленні частиномовних характеристик англіцизмів у сучасній французькій мові. **Об'єктом** дослідження виступають запозичення англомовного походження у французькому медіа-дискурсі, **предметом** – особливості іншомовних лексем англійського походження різних граматичних категорій. **Матеріалом** дослідження послужили сучасні публіцистичні видання Франції.

Мовознавці, які вивчали проблему частиномовної належності запозиченої лексики в різних мовах, зійшлися на тому, що найчастіше запозичуються іменники. Так, Е. Хауген, досліджуючи проблему запозичення з норвезької та шведської мов в американському варіанті англійської мови, виявив в опрацьованому ним матеріалі, відповідно, 71,1 % та 72,2 % іменників [8, с. 224]. Проведений німецьким дослідником А. Онисько аналіз відомого щотижневика *Der Spiegel* на предмет використання в ньому англійських запозичень теж показав, що запозичення-іменники переважають над запозиченнями інших частин мови, їх відсоток становив 86,12 % [11]. У дослідженнях романістів, які займалися і продовжують займатися проблемою запозичення англійських елементів французькою мовою, знаходимо результати, що підтверджують виявлену закономірність. Так, у розвідці М. Мізанчук іменники становлять 76,2 % [10, с. 281], у М. Джонсон – 81,5 % [9], у С. Анон – 80,4 % [7, с. 126]. Наведені результати підрахунків були взяті з праць тих дослідників, які цікавилися безпосередньо питанням частиномовного поділу запозичень, проте, якщо звернутись до інших досліджень морфології іншомовних запозичень, які не були спрямовані на

встановлення найбільш відкритих запозиченням частин мови, також можна констатувати значну перевагу саме лексем-іменників [2; 5; 6]. Тож отримані в ході проведеної розвідки результати були очікувані. В опрацьованому корпусі преси нами виявлено 72,77 % іменників.

Наведені результати підтверджують висловлену у праці "Слова та речі" ідею Г. Шухардта про те, що найпоширеніші випадки, коли запозичуються речі або поняття, а не дії (дієслово) або ознаки (прикметник) [4]. А запозичення речі та лексеми на її позначення відбуваються паралельно. Звідси й перевага іменників над іншими частинами мови.

Зумовлена ця закономірність особливостями антропологічного світосприйняття. Адже біля витоків людської мови, як зазначає Г. Гійом, услід за багатьма філософами, лежить "велике протиставлення Універсум/Людина" [1, с. 161], яке породжує в мисленні людини дихотомію "універсум-Простір" і "універсум-Час" [там само, с. 114]. У мовній системі ця мислена дихотомія виражається, відповідно, іменником і дієсловом. За визначенням Г. Гійома, "універсум-Простір" є "початковою безкінечністю", а "універсум-Час" – "фінальною безкінечністю" [там само, с. 56]. Отже, процес людського сприйняття світу розпочинається з розумової операції виділення елементів "універсуму-Простору", частиною якого є сама людина, а "Універсам-Час", будучи абстрактною категорією, завершує цей процес. Цим, власне, й пояснюється значна кількісна перевага іменників над дієсловами в структурі кожної мови, що, відповідно, не може не позначатися й на кількісних співвідношеннях запозичених іменників і дієслів.

Проте слід зазначити, що така одноставність у висновках дослідників щодо іменника як найпоширенішої категорії запозичень не означає, що з приводу неї не ведуться дискусії та не виникають суперечки. Перш за все зауважимо, що кількість частин мови, які вчені виділяють у своїх дослідженнях при класифікації вилучених прикладів, де-що різняться (див. табл. 1). Це може бути зумовлено або прагненням до більшої деталізації, як у випадку С. Анон, яка вважала за необхідне відобразити в результатах дослідження всі виявлені частини мови [7, с. 126], або, навпаки, тенденцією до узагальнення, що спостерігаємо в М. Мізанчук [10, с. 281]. Дослідниця зосередила увагу на трьох найбільш представлених прикладами частинах мови (іменники, прикметники та дієслова), а всі інші випадки об'єднала у групу під назвою "Інше".

Кількісні характеристики англомовних запозичень за частинами мови у сучасній французькій мові
(за даними праць М. Мізанчук, М. Джонсон та С. Анон)

Категорія	Відсоток		
	М. Мізанчук	М. Джонсон	С. Анон
Іменники	76,2 %	81,5 %	80,4 %
Прикметники	10,4 %	13,1 %	11,2 %
Дієслова	1,2 %	4,6 %	5,2 %
Інше	10,5 %		
Прислівники		0,8 %	
Прислівники, прийменники, сполучники			1,8 %
Вигук			1,4 %

Недостатньо зрозумілою видається лише класифікація М. Джонсон, де ми знаходимо категорії іменників, прикметників, дієслів і прислівників. Вчена не дає пояснень, чому в дослідженні не фігурують приклади запозичень інших частин мови. Можемо припустити, що причина полягає не в тому, що в дослідженому корпусі вони не були

представлені, скоріше за все метою розвідки М. Джонсон було вивчення лексем саме цих чотирьох лексико-граматичних категорій.

Опрацювавши результати експериментального дослідження запозичень у матеріалах преси на предмет їх частиномовної належності, ми одержали такі кількісні показники (див. табл. 2).

Таблиця 2

Кількісні характеристики англомовних запозичень за частинами мови
у сучасній французькій публіцистиці

Частина мови	Відсоток	Кількість англіцизмів
Іменники	72,77 %	914
Іменники із зазначенням роду		709
Іменники без зазначення роду		205
Прикметники	15,76 %	198
Дієслова	4,22 %	53
Прислівники	0,56 %	7
Сполучники	0,08 %	1
Словосполучення	6,61 %	83

Отже, згідно з матеріалами дослідження, найбільш численною категорією англомовних запозичень у сучасній французькій мові є, безперечно, іменники. Другу позицію утримують прикметники, які мінімум удвічі, а іноді й у чотири рази перевищують категорію дієслів, що знаходиться на третьому місці. Те, що у випадку французької мови другою за чисельністю граматичною категорією запозичень виявилися прикметники, С. Анон пояснює належністю англійської та французької мов до різних мовних груп (германської та романської відповідно) [7, с. 124–125]. Підтвердження її думки – дослідження норвезьких і шведських запозичень в англійській мові Е. Хаугена, про яке йшлося вище, де другою після іменників є граматична категорія дієслів (18,4 % та 23,2 %, порівняно з 3,4 % та 3,3 % прикметників). Проте твердження С. Анон несправедливе, коли йдеться, наприклад, про німецьку мову. А. Онисько виявив у досліджуваному корпусі щотижневика *Der Spiegel* майже однакову кількість прикметників (5,64 %) і дієслів (5,49 %). Як бачимо, перші за своїм показ-

ником навіть трохи перевищують останні. Тож запозичення лексем тих чи інших частин мови залежить, найімовірніше від системних особливостей окремо взятої мови.

У випадку французької мови, відносна простота запозичення іменників зумовлена легкістю їх асиміляції французькою мовою. На відміну від прикметників, дієслів і прислівників, які потребують проходження належної адаптації до граматичних норм мови-реципієнта, запозиченим іменникам достатньо набути артикль, щоб забезпечити собі місце у висловленні. Проблемою, яка при цьому постає, є визначення роду запозиченої лексичної одиниці, яка в рідній англійській мові його не мала. За нашими спостереженнями, іменники, які називають людей, отримують відповідний статті рід: *une barmaid, un cow-boy, une girl, un gentleman, une miss, un steward* тощо. Якщо у французькій мові вже існує еквівалент англомовного запозичення, то іншомовна лексема отримує аналогічний французькому слову рід: *une star (une vedette), une party (une soirée), une agency (une agence)* то-

що. В інших випадках процес набуття роду багато складніший через відсутність усталених критеріїв та мотивації такого визначення.

Значна перевага запозичень-іменників над запозиченнями інших частин мови також пояснюється тим, що більшість прикметників, дієслів і прислівників англомовного походження є англіцизмами-дериватами, тобто вони були утворені від відповідного іменника. Прикладом цього можуть служити такі виявлені в ході нашого дослідження лексеми, як: *badge (m) > badger, chat (m) > chatter, sponsor (m) > sponsoriser, racket (m) > racketter, relook (m) > relooker, bluff (m) > bluffer > bluffant(-e), sport (m) > sportif(-ve) > sportivement, handicap (m) > handicaper > handicapant(-e)* тощо. Це означає, що до появи майже кожної запозиченої лексеми іншої частини мови у французькій мові вже існує іменник, який послужить основою для її утворення.

Категорія запозичень-прикметників більш суперечлива. І хоча наведені вище результати досліджень романістів не мають значних розбіжностей у питанні кількості лексем, що належать до цієї частини мови, важливим видається дати пояснення з приводу того, які саме лексичні одиниці були включені до зазначеної групи. Так, найменший відсоток прикметників знаходимо в дослідженні М. Мізанчук. Надаючи пояснення такому результату, вчена зауважує, що розбіжність у кількості англіцизмів-прикметників у різних дослідників може критися в опрацьовуваних матеріалах. Вона припускає, що статті описового характеру можуть мати вищий відсоток прикметників [10, с. 287].

Погоджуючись із тим, що особливості корпусу матеріалів дослідження, безперечно, впливають на отримані результати, все ж таки наголосимо, що вони не є основними причинами таких відмінностей, які можна пояснити різницями в підходах дослідників до визначення запозичених лексем, які вони відносять до цієї частини мови. Так, при розгляді англомовних запозичень у французькій мові на окрему увагу заслуговують випадки, коли функції прикметників у висловленні виконують іменники, як-от: *web cam, business class, business plan, desert boots, fashion design, bed party* тощо. Отже, спостерігаємо явище систематичного калькування на рівні граматичних структур. У наведених запозиченнях перший елемент виконує функцію означення, а другий – означуваного слова, що характерно для англійської мови, де, за законом конверсії, одні частини мови легко переходять в інші, як у наведених прикладах, де іменники стають прикметниками [3]. Таке явище непридатне французькій мові, де граматичні категорії мають досить жорсткі морфологічні параметри й не залежать від функцій, які виконує те

чи інше слово. Тому в дослідників виникають труднощі при класифікації цих запозичених лексем. Так, на відміну від М. Джонсон, М. Мізанчук віднесла вищезазначені приклади не до категорії прикметників, а до категорії "інше" або "іменники", що може пояснити порівняно низький відсоток прикметників у дослідженні [10, с. 333–336].

У ході нашої розвідки за основу розмежування було обрано широке тлумачення категорії прикметників, сюди увійшли всі лексеми, які виконують функцію прикметників у висловленні. Так, запозичення, що належать до цієї частини мови, становлять 15,76 % від загальної кількості виявлених запозичень. Слід зазначити, що природа та структурні особливості лексичних одиниць цієї категорії дуже різні. Значну частину в дослідженому корпусі преси становлять англіцизми-деривати: *sportif(-ve), bluffant(-e), bluffé(-e), bodybuildé(-e), budgétivore, dopant(-e), dopé(-e), filmé(-e), handicapant(-e), handicapé(-e), médiatique, managérial(-e), overbooké(-e), réinvesti(-e), testé(-e), scotché(-e), smocké(-e), stocké(-e), touristique, zip-pé(-e)* тощо. Ці прикметники завжди узгоджуються в роді та числі, оскільки повністю адаптовані до граматичної та синтаксичної систем французької мови: *les mutants bodybuildés* (M 6.09.2000, 1); *les capacités managériales* (M 30.11.2010, 40); *Comment, effectivement, réduire les déficits publics tout en engageant la «révolution des services publics», en particulier ceux de l'éducation et de la sécurité, qui sont les plus budgétivores?* (M 31.08.2010, 20); *Robe en piqué de coton smockée dans le dos, du 36 au 42, Dorotennis, 59,90€* (NT № 475, 81).

У цій категорії також представлені й неадаптовані прикметники англомовного походження, як-от: *black, british, cool, cosy, crushed, express, flashy, frenchy, glam, groggy, groovy, jazzy, shoking, tedious, ultra-light* та інші. Оскільки ці лексичні одиниці мають нетипову для французької мови графіку, узгодження з іменником стає майже неможливим. Такі прикметники ніколи не узгоджуються в роді: *Des teintes plus flashy que le taupe, le pétrole, le carbon des débuts* (NO № 2338, 133); *Il avait tout pour lui: une guitare groovy à mort, un jeu de scène précis [...]* (NO № 2338, 122). Проте іноді вони можуть узгоджуватись у числі: *Les Américains, les Jordaniens, les Pakistanais, les Salvadoriens, sont «buba gays», cools [...]* (M 30.11.2010, 3). Серед іменників-епітетів, тобто тих, які змінили свою частиномовну належність і виконують функції прикметників у реченні, можна навести: *blues-rock, breakdown, cash, CD, charter, crown, dance floor, DVD, (old) fashion, flash, folk, fun, grunge, hardcore, hifi, high-tech, hip-hop, Internet, jazz, kangourou, kiwi, leader, loser, marketing, off-shore, people, pop, power, record, rock, shopping, snowboard, superstar, time, Wi-Fi* та багато інших.

Прикметники такої природи ніколи не узгоджуються, що виправдано граматичними нормами французької мови, де іменники у функції прикметників залишаються незмінними: *des cheveux marron, une robe citron, des yaourts nature*.

Третя за численністю виявлених прикладів граматична категорія дієслів, яка не викликала труднощів для дослідників. Абсолютна більшість запозичених лексем цієї частини мови системно адаптована та функціонує за законами французької мови, проте їх етимологічна природа може бути різною. Так, вилучені в опрацьованому корпусі публіцистичних текстів іншомовні дієслова належать до трьох структурно-типологічних груп англіцизмів: інтегральні запозичення, англіцизми-деривати та перегринізи.

Інтегральні запозичення-дієслова у французькій мові походять від відповідних англійських дієслів, проте вони вже інтегрувались у мову-реципієнт, набувши притаманного їй закінчення. Це такі лексеми, як: *booster* (від *to boost*), *clipper* (від *to clip*), *dealer* (від *to deal*), *doper* (від *to dope*), *dribbler* (від *to dribble*), *investir* (від *to invest*), *poster* (від *to post*). У реченні вони нічим не відрізняються від французьких дієслів та можуть використовуватись у різних дієслівних формах: *Ça cogne, ça bute, ça saigne, ça deale sans cesse, avec la complicité du chef des surveillants. Une merveille de thriller* (NO № 2338, 96); *Dribblant une nouvelle fois ses poursuivants, Kim file à travers la campagne chinoise vers une destination inconnue* (F 30.08.2010, 1).

Дієслова-деривати є найбільш представленою у дослідженні групою дієслів, вони були утворені у французькій мові від англіцизмів інших граматичних категорій. До наведених вище прикладів можна додати: *interviewer, dispatcher, swinger, relooker, manager, filmer* тощо.

Остання група дієслів – нечисленні *перегринізи*. Це дієслова, які вживаються оказіонально або знаходяться лише на шляху до входження у французьку мову. Прикладом таких англіцизмів є: *ça cartoon* (M 3–4.09.2000, 21); *Check la météo* (E №3029, 12).

Звернемо також увагу на те, що всі виявлені нами запозичені дієслова належать до першої дієвідміни, яка вважається найбільш оптимальною у французькій граматиці.

Прислівники в дослідженні представлені дериватами *confortablement, médiatiquement, sportivement*, а також виразом *online*, його французькою калькою *en ligne*, напівкалькою *en live* тощо. Єдиним запозиченим сполучником, виявленим в опрацьованому матеріалі, був англійський сполучник *and* та його варіант *&*, який уже став інтернаціональним. Однак щодо останнього варто зауважити, що ми маємо тут швидше справу з відродженням давньофранцузької форми сполучника.

Для вилучених у ході дослідження корпусу преси словосполучень було виділено окрему категорію. Це рішення зумовлено тим, що, на нашу думку, недоцільним було б розділяти лексеми, які окремо одна від одної у французькій мові не використовуються, а вживаються поєднано в таких словосполученнях та виразах, як: *American way of life, all shares, baba cool, beautiful sixties, blue eyed english, Buy America, diversity branding, Doggie Style, fen funds, flight control units, full speed, late night Prom, less is more, let it burn, little big manne, monetary easing, primary brokerage, profit warning, too good for you* тощо.

До цієї групи ми включили також ті словосполучення, одна з лексем яких широко використовується у французькій мові, проте в поєднанні з іншою лексемою несе додаткове семантичне навантаження або номінує нове поняття, наприклад: *celebrity marketing, facility management, fleet management, new management, big boss, category management* та інші. Елементи наведених словосполучень, які вже функціонували в мові-реципієнті, запозичують заново в поєднанні з другою частиною.

Отже, англломовні запозичення в сучасній французькій мові мають складну морфологічну природу, вони належать до різних граматичних категорій, межі яких іноді дуже розмиті, як-от у випадку іменників-транспозитів. Проте навіть лексеми однієї частини мови значно різняться за своєю морфологічною структурою, ступенем адаптації до мови-реципієнта та ступенем включення у французьке висловлення. Найчастіше запозичуються самостійні частини мови, такі як іменники, прикметники та дієслова, хоча кількість слів першої з них у багато разів перевищує інші дві. Достатньо вагома також група словосполучень, до якої увійшли ті елементи, які мають у своїй структурі кілька складових частин. Таким чином, результати частиномовного аналізу англломовних запозичень у сучасній французькій пресі свідчать про їх структурну та морфологічну різноманітність, що дає підстави говорити про значну присутність і широке впровадження цих елементів до різних структурних рівнів французької мови.

Література

1. Гийом Г. Принципы теоретической лингвистики : монография / Гюстав Гийом. – М. : Прогресс, 1992. – 222 с.
2. Крысин Л. П. Иноязычные слова в современном русском литературном языке / Леонид Петрович Крысин. – М. : Наука, 1968. — 206 с.
3. Сельмистрайтис Л. Англицизмы в русском языке последних десятилетий (на материале средств массовой информации на русском языке) / Л. Сельмистрайтис // *Žmogus ir žodis. Svetimos kalbos.* –

- Vilnius : VPU leidykla, 2006. – Т. 7. – № 3. – Р. 52—57.
4. Шухардт Г. Избранные статьи по языкознанию / Гуго Шухардт. – М. : Иностр. лит., 1950. – 292 с.
 5. Galinsky H. Stylistic aspects of linguistic borrowing. A stylistic view of American elements in modern German / H. Galinsky. — Heidelberg, 1967. — P. 35—72.
 6. Guiraud P. Les mots étrangers / Pierre Guiraud. — P. : PUF, 1971. — 127 p.
 7. Hanon S. Anglicismes en français contemporain: méthodes et problèmes / Suzanne Hanon. — Aarhus : Aarhus Universitet, Institut for Romansk Filologi, 1970. — 368 p.
 8. Haugen E. The analysis of linguistic borrowing / E. Haugen // Language. — Washington, 1950. — Vol. 26. — № 2. — P. 210—231.
 9. Johnson M. Les mots anglais dans un magazine de jeunes (Hit-magazine 1972–1979) / M. Johnson. — Frankfurt : Peter Lang, 1985. — 145 p.
 10. Misanchuk M. Anglicismes dans la presse française: L'Express et le Nouvel Observateur (1991 à 1995) / Mélanie Misanchuk. — Calgary : Alberta, 1997. — 445 p.
 11. Onysko A. Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching / Alexander Onysko. — Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2007. — 392 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. E : L'Express, juillet 23–29, 2009. – № 3029. – 120 p.
2. F : Le Figaro, août 30, 2010. — 40 p.
3. M : Le Monde, septembre 3–4, 2000. — 22 p.
4. M : Le Monde, septembre 6, 2000. — 36 p.
5. M : Le Monde, novembre 30, 2010. — 30 p.
6. M : Le Monde, août 31, 2010. — 24 p.
7. NO : Le Nouvel Observateur, 27 août–2 septembre, 2009. — № 2338. — 139 p.
8. NT : Notre temps, juillet 2009. – № 475. – 148 p.

Рассматривается вопрос принадлежности к разным частям речи новейших англоязычных заимствований в современном французском языке. Приводятся количественные характеристики по частям речи лексических единиц английского происхождения, выявленных в текстах современного французского медиадискурса. Предпринята попытка объяснить причины количественного преобладания заимствований имён существительных над заимствованиями других частей речи.

Ключевые слова: англоязычные заимствования, принадлежность к частям речи, современный французский язык, морфологические характеристики.

The article deals with the belonging of new English borrowings in the modern French to different parts of speech. The quantity characteristics by parts of speech of the lexemes of English origin that were found in the texts of modern French media discourse are given. An attempt to explain the reasons of the predominance of borrowings-nouns over the borrowings of other parts of speech is made.

Key words: English borrowings, belonging to the parts of speech, the modern French, morphological characteristics.